

Gecikmiş Dil-Konuşması Olan Çocukların Erken Dönem Leksikal Gelişimlerinin İncelenmesi

Merve Dilbaz-Gürsoy¹, Aysın Noyan-Erbaş², Nazmiye Atila-Çağlar³

Gönderim Tarihi: 24 Mart, 2023

Kabul Tarihi: 12 Temmuz, 2023

Basım Tarihi: 31 Aralık, 2023

Erken Görünüm Tarihi: 2 Aralık, 2023

Öz

Amaç: Dil ve konuşma becerilerinde gecikme gözlenen çocukların erken dönem leksikal gelişimlerini semantik kategoriler çerçevesinde anlamak, gelişimlerinin izlenmesi ve uygun terapötik müdahale yaklaşımlarının oluşturulması için oldukça önemlidir. Bu çalışmada; 24-36 ay aralığındaki, gecikmiş dil-konuşma yaşayan küçük çocukların erken dönem sözcük dağarcıklarının incelenmesi ve sözcük dağarcıklarının hangi semantik kategorilere ait olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışmada 24-36 ay aralığında yer alan ve dil ve konuşma terapisti tarafından yapılan değerlendirme sonucunda gecikmiş dil-konuşma tanısı konulan ve çalışma kriterlerine uyan çocukların vaka dosyaları geriye dönük olarak incelenmiştir. Yaş gruplarına göre katılımcıların Dil Gelişimi Tarama Envanteri (DİLTAR) ortalama sözcük sayıları, sözcüklerinin semantik kategorilere göre dağılımları, en sık kullandıkları 50 sözcük ve bu sözcüklerin ait oldukları sözcük kategorileri belirlenmiştir.

Bulgular: Bu retrospektif çalışma sonucunda, dosyaları incelenen 24-36 aylık çocukların DİLTAR toplam sözcük sayısı grup ortalamalarının 16,88 (SS: 11,95) olduğu ve sözcük dağarcıklarını en çok oluşturan üç semantik kategorinin “kişiler”, “eylemler” ve “diğer” kategorilerinin olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Çalışma sonuçlarının, gecikmiş dil-konuşması olan çocukların değerlendirme ve teröpatik müdahalelerine yön vermesi açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Gecikmiş dil-konuşma, dil gelişimi, leksikal gelişim, retrospektif çalışma

¹Merve Dilbaz-Gürsoy (Sorumlu yazar). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Altındağ/ANKARA, Tel No: +903123051093, e-posta: merve.dilbaz@hacettepe.edu.tr

²Aysın Noyan-Erbaş Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Altındağ/ANKARA, Tel No: +903123051093, e-mail: aysinnoyan@hacettepe.edu.tr

³Nazmiye Atila-Çağlar. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Esenboğa/ANKARA, Tel No: +903129061996, e-posta: atilanazmiye@gmail.com

Examination of the Early Lexical Development of Children with Language Delay

Merve Dilbaz-Gürsoy¹, Aysın Noyan-Erbaş², Nazmiye Atila-Çağlar³

Submission Date: March 24th, 2023   **Acceptance Date:** July 12nd, 2023   **Pub.Date:** December 31st, 2023
Online First Date: December 2nd, 2023

Abstract

Objectives: Understanding the early lexical development of children with delayed language skills within the context of semantic categories is important for tracking their development and designing effective therapeutic interventions. The purpose of this study was to examine the early lexicon of young children with language delays between 24 and 36 months of age and to determine which semantic categories their vocabulary belonged to.

Materials and Methods: In this retrospective study, clinical files of children diagnosed with language delay between the ages of 24 to 36 months who met the study's inclusion criteria were reviewed. According to age groups, the average number of DILTAR words used by participants, the distribution of their words into semantic categories, the 50 most frequently used words, and the semantic categories to which these words belong were determined.

Results: As a result of the study, it was determined that the DILTAR total word count group average for 24-36 month-old children whose files were retrospectively analyzed in the study was 16.88 (SD: 11.1) and that “people”, “verbs”, and “other” semantic categories formed the majority of children’s lexicon.

Conclusion: It is predicted that the findings of this study will contribute to the body of knowledge by informing the evaluation and therapeutic intervention of children with language delay.

Keywords: *Speech-language delay, language development, lexical development, retrospective study*

¹**Merve Dilbaz-Gürsoy (Corresponding author).** Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Speech and Language Therapy, Altındag/ANKARA, Phone Number: +903123051093, e-mail: merve.dilbaz@hacettepe.edu.tr

²**Aysın Noyan-Erbaş** Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Speech and Language Therapy, Altındag/ANKARA, Phone Number: +903123051093, e-mail: aysinnoyan@hacettepe.edu.tr

³**Nazmiye Atila-Çağlar.** Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Health Sciences, Department of Speech and Language Therapy, Esenboğa/ANKARA, Phone Number: +903129061996, e-mail: atilanazmiye@gmail.com

Giriş

Geç ortaya çıkan dil becerileri; kognitif ya da motor yetersizlikler ile ilişkili olmayan ve herhangi bir medikal tanı ile karakterize olmadan gerçekleşen bir durumdur (Rescorla, 1989; Roos ve Weismer, 2008). Gecikmiş dil-konuşma, kronolojik yaşı 24 aylık olan bir çocuğun 50 sözcükten daha az sayıda sözcük dağarcığına sahip olması ve sözcükleri birleştirerek ikili ifadeler üretilmiyor olması şeklinde tanımlanmaktadır (Klee ve ark., 1998; Rescorla, 1989; Zubrick ve ark., 2007; Singleton, 2018). Gecikmiş dil-konuşma yaşayan çocukların, dilin sözel üretim boyutunu kapsayan sadece ifade edici dilde bir gecikmesi olabilir ya da hem alıcı dilde hem de ifade edici dilde gecikmeleri olabilir. İfade edici dilde gecikme yaşayan çocukların sözcük edinimlerinde bir gecikme mevcuttur (Kelly, 1998). Rescorla (2000) tarafından yapılan araştırmada, dil gecikmesi yaşayan çocukların leksikal dağarcıkları incelendiğinde; 24 aylık olup tipik gelişime sahip akranlarının ortalama 150-180 sözcüklük dağarcıkları bulunurken gecikme yaşayan çocukların sadece 18 sözcüklük dağarcıkları olduğu belirtilmiştir. Kendi içlerinde de heterojenlik barındıran bu grup içerisinde bazı çocukların 24 aydan sonra sözcük edinim hızında artış görülürken ve 30 ay civarında ortalama 150-180 sözcüklük dağarcığa ulaşırlarken bazı çocukların gelişim hızının daha yavaş olduğu ve 30 ay civarında bile hala sözcük dağarcıklarının 30 sözcükten az olduğu belirtilmiştir (Rescorla ve ark., 2000). Bu heterojenliğin leksikal dağarcıklarının içeriğinde de olup olmadığı ve sınırlı sözcük dağarcıkları olsa bile dağarcıklarındaki sözcüklerin hangi semantik kategorilere ait olduğu merak konusudur. Dil gecikmesi yaşayan çocuklar ile tipik gelişime sahip olan çocukların leksikal dağarcıklarının karşılaştırıldığı çalışmada, iki grubun da benzer sözcükleri edindiği gözlenmiştir (Rescorla ve ark., 2001) fakat literatürde dil gecikmesi yaşayan çocukların sınırlı sözcüklerinin özellikle hangi semantik kategorilerden olduğuna dair detaylı çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalardan bir tanesine örnek vermek gerekirse; Rescorla ve arkadaşlarının 2014 yılında gerçekleştirdikleri bir çalışmada anadili İtalyanca olan ve Anadili İngilizce olan, dil gecikmesi yaşayan çocukların erken dönem leksikonları incelenmiş ve dil edinimindeki evrenselliğe işaret ederek her iki grubun da sözcük dağarcıklarında benzer sözcükler olduğu gözlenmiştir. Anadili İngilizce olan çocukların en çok kullandıkları sözcüklerin anadili İtalyanca olan çocukların kullandıkları sözcükler ile oldukça benzer olduğu gözlenmiştir bu sözcükler şunlardır: ‘kurabiye/cookie, meyve suyu/juice, süt/milk, su/water, top/ball, köpek/dog, ayakkabı/shoes, hayır/no, evet/yes, merhaba/hi,hello, cee/peekaboo, havhav/woofwoof, teşekkür ederim/thank you, bitti/allgone, anne/mommy, baba/daddy, bebek/baby’ (Rescorla ve ark., 2014). Bu sözcüklerin dile ve kültüre özgü olarak değişebilmesi de mümkündür. Türkçe için en çok kullanılan sözcükleri ve semantik kategorileri inceleyen

çalışmalar ise oldukça sınırlıdır.

Türkçe’de, Topbaş ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan bir çalışmada; tipik dil gelişimi gösteren ve gecikmiş konuşması olan 18-35 aylık 260 çocuğun dil gelişimlerinde sözcük dağarcığı edinimleri ve en sık kullandıkları sözcükler incelenmiştir. Yaş, cinsiyet ve anne eğitim durumu gibi faktörlerin çocukların sözcük dağarcıklarında önemli olduğu vurgulanmıştır. Çalışmaya dahil edilen çocuklar 3’er ve 6’şar aylık yaş aralıkları ile gruplara ayrılarak incelenmiş ve çocukların kullandıkları sözcük sayılarının yaş gruplarına göre farklılaştığı; kızların erkeklere oranla daha fazla sözcük kullandığı bulunmuştur. Bu çalışmaya katılan 260 çocuktan 21’i gecikmiş konuşma tanısı almıştır. Gecikmiş konuşması olan çocukların sözcük dağarcıklarının yaşlılarından anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür. Hem tipik dil gelişimi gösteren çocukların hem de gecikmiş konuşması olan çocukların en sık kullanıldığı iki sözcüğün anne ve baba olduğu ve en sık kullanılan sözcük kategorisinin etkinlikler/rutinler olduğu bulunmuştur (Topbaş ve ark., 2016). Bu çalışma, anadili Türkçe olan çocuklarda erken dönem dil ve konuşma gelişiminin değerlendirildiği önemli çalışmalardan biri olmakla beraber; çalışmada gecikmiş tanısı olan çocukların sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Gecikmiş konuşması olan çocukların sözcük dağarcığı edinimlerinin daha büyük bir örnekleme incelenmesi, dil ve konuşma terapisi alanı için oldukça önemli bir noktadır.

Erken dönemde sınırlı ifade edici sözcük dağarcığının ve gecikmiş dil-konuşmanın görülmesi ilerideki yaşlarda dil problemlerinin devam etmesi için bir risk faktörüdür (Miniscalco ve ark., 2005; Singleton, 2018; Rescorla, 2002). Bu nedenle, gecikmiş dil-konuşma yaşayan çocukların erken dönem leksikal gelişimlerini semantik kategoriler çerçevesinde anlamak, gelişimin izlenmesinde ve uygun müdahale yaklaşımlarının oluşturulmasında oldukça önem taşımaktadır. Tüm bu nedenlere bağlı olarak bu çalışmada; 24-36 ay aralığındaki, gecikmiş dil-konuşma yaşayan küçük çocukların erken dönem sözcük dağarcıklarının incelenerek grup içi karşılaştırmalarının yapılması ve karşılaştırmalar sonucunda sözcük dağarcıklarının hangi semantik kategorilere ait olduğunun belirlenmesi ve grup içi homojenlik veya heterojenliğin anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma sonuçlarının, gecikmiş dil-konuşma yaşayan çocukların değerlendirme ve teröpatik müdahalelerine yön vermesi açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Retrospektif bir çalışma olan bu çalışmada, 01.09.2017-30.12.2022 tarihleri arasında, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümüne

çocuklarında konuşma gecikmesi olduğu şikayetiyle başvuru yapmış olan ailelerin başvuru dosyaları incelenerek tamamlanmıştır. Dosya incelemelerinde belirtilen tarih aralıklarında dil gelişimi değerlendirmesi tamamlanmış, 24-36 ay aralığında yer alan ve gecikmiş dil-konuşma tanısı yapılan dil değerlendirmesi ile saptanan çocukların verileri incelenmiştir. Olgu dosyalarından demografik bilgiler ve erken sözcük dağarcığına ilişkin bilgiler kaydedilmiştir. Çalışma için gerekli etik kurul onayı Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından alınmıştır (Proje No: GO 23/41).

Araştırmaya dahil edilme kriterleri şunlardır:

- a) Kronolojik yaşı 24-36 ay arasında olmak,
- b) Yapılan dil ve konuşma değerlendirmelerinin Dr. DKT Ayşın Noyan-Erbaş ve/veya Uzm. DKT Merve Dilbaz-Gürsoy tarafından tamamlanmış olması, tarafından tamamlanmış olması,
- c) İşitme kaybına sahip olmamak,
- d) Ebeveynin/bakım verenin birincil dilinin Türkçe olması,
- e) Ek bir majör nörolojik/metabolik/genetik/bilişsel tanıya sahip olmamak,
- f) Gebelik süresinin 37 hafta ve üzerinde olması,
- g) Doğum ağırlığının 2500 gr ve üzerinde olması.

Anamnez sırasında ebeveynlerden alınan bilgiler doğrultusunda bu kriterleri karşılamayan çocuklar çalışmanın dahil edilme kriterlerini karşılamadığından çalışma dışı bırakılmıştır.

Demografik Bilgilerin İncelenmesi

Çocukların çalışmaya uygunluğunu belirleyebilmek amacıyla, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Dil ve Konuşma Terapisi ünitesinde kullanılan pediatrik aile görüşme formu retrospektif olarak incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından pediatrik aile görüşme formunda yer alan çocuğun yaşı, cinsiyeti; ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyi, mesleği; annenin gebelik öyküsü ve çocuğa ilişkin prenatal, perinatal, postnatal dönem bilgileri içeren medikal öykü kaydedilmiştir. Ek olarak bu formda yer alan vakanın motor gelişimi, dil gelişimi ve duygusal gelişimi ile ilgili bilgileri içeren gelişim öyküsü incelenmiş ve çalışmaya uygunluk açısından gözden geçirilmiştir.

Leksikal Gelişimin Değerlendirilmesi

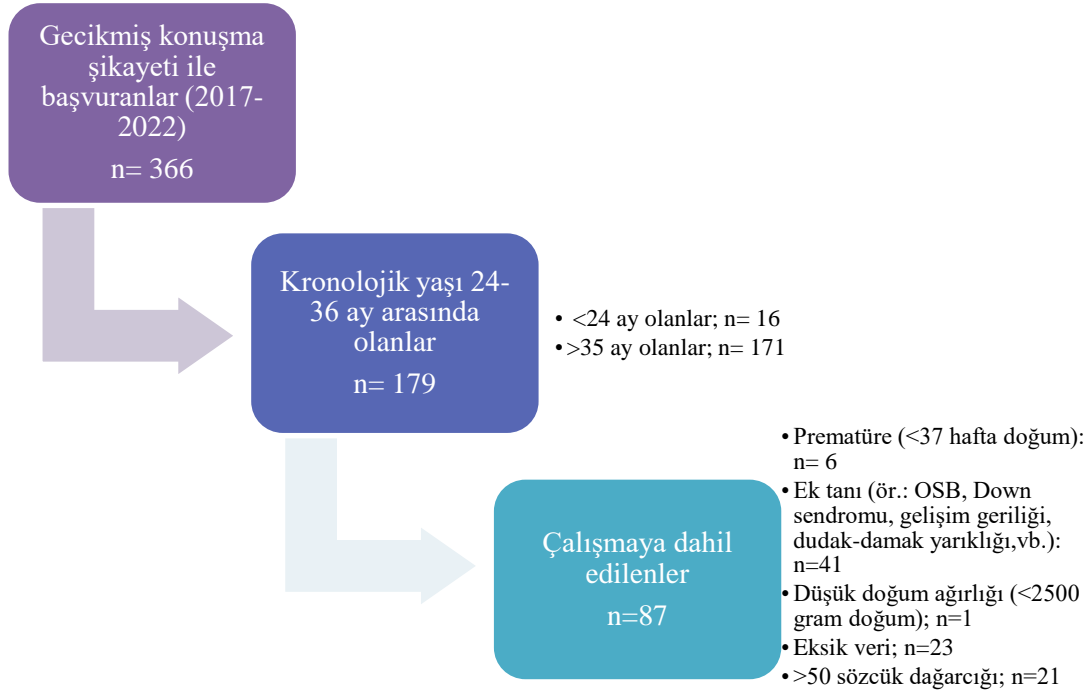
Küçük çocukların leksikal gelişimlerini değerlendirmek amacı ile Türkiye’de yapılan araştırmalarda genellikle Türkçe İletişim Davranışları Gelişimi Envanterleri (TİGE-I ve TİGE-II) (Aksu-Koç ve ark., 2009) ve Dil Gelişim Tarama Envanteri (DİLTAR) (Topbaş ve ark., 2016) kullanılmaktadır.

Rescorla (1989) tarafından geliştirilen *Language Development Survey (LDS)*, Topbaş ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak Dil Gelişimi Tarama Envanteri-DİLTAR'ın geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır. DİLTAR'ın %90 duyarlılık ve %97,9 seçicilik ile gecikmiş dil-konuşması olan çocukları belirlemede güçlü bir değerlendirme aracı olduğu göstermiştir (Gökçümen ve Topbaş, 2014; Topbaş ve ark., 2016). DİLTAR, çocuğun gelişimi ile ilgili kısa bir bilgi formu ve 14 semantik kategoride (yiyecekler, oyuncaklar, ev dışı, hayvanlar, vücut bölümleri, taşıtlar, eylemler, eşyalar, kişisel eşya, yer adları, durumlar, giysiler, kişiler ve diğer) yer alan toplam 313 sözcüklük bir listeden oluşmaktadır. Bilgi formu ile çocuğun erken doğum olma, kulak enfeksiyonu geçirme, ailesinde gecikmiş dil ve konuşma öyküsü olma, iki dilli olma, tek sözcük kullanma ve ikili birleştirmeler yapma durumları ve ayrıca ailenin çocuğun dil gelişimi ile ilgili endişeleri sorgulanmaktadır. Ebeveynlerden DİLTAR formu üzerinde yer alan 14 semantik kategoriye ait sözcük listesinden çocuklarının kendiliğinden söylediği (taklit ettiği ya da anladığı değil) sözcükleri işaretlemeleri istenmektedir. DİLTAR'da ebeveynler, çocuklarının anlaşılır biçimde söyleyemediği sözcükleri ya da bebeksi konuşmaları da işaretlemesi ve çocukların söylediği halini not alması konusunda özellikle bilgilendirilmektedir. DİLTAR'ın gecikmiş dil ve konuşmanın tanınması için kritik yaş olan 24-35 aylık çocukların dil becerilerinin yordanmasında güçlü bir araç olduğu bilinmektedir (Topbaş ve ark., 2016).

Bu çalışmada, gecikmiş dil-konuşması olan çocukların kendiliğinden ürettiği sözcük sayısı ve oluşturduğu sözcük kombinasyonlarının uzunluğunu değerlendirmek amacıyla DİLTAR kullanılmıştır. Gecikmiş dil-konuşma, 24 aylık çocuğun 50 sözcüğün altında bir sözcük dağarcığına sahip olması ve ikili birleşimler yapamıyor olması şeklinde tanımlanmaktadır (Klee ve ark., 1998; Rescorla, 1989; Zubrick ve ark., 2007). Çocukların gecikmiş dil-konuşma kriterlerini karşılayıp karşılamadığı da DİLTAR ile incelenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics® 25 programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler sayısal değişkenler için ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değer; kategorik değişkenler için örneklem sayısı (n) ve yüzde (%) olarak ifade edilmiştir. Verilerin dağılımları tüm grupta ve yaş aralıklarına göre ayrılan gruplarda incelendiğinde DİLTAR toplam sözcük dağarcığı sayılarının normal dağılmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle verilerin analizinde nonparametrik testlerden iki grup karşılaştırmalarında kullanılan Mann Whitney U testi ve ikiden fazla grup karşılaştırmalarında kullanılan Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır.

Şekil 1: Araştırmaya dahil edilme süreci

Bulgular

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü'ne 01.09.2017-30.12.2022 tarihleri arasında gecikmiş dil-konuşma şikâyeti ile başvuran ve bu çalışmanın birinci ve ikinci yazarları tarafından değerlendirilen 366 çocuğun 179'unun kronolojik yaşı 24-36 ay arasındadır. Çalışmanın dahil edilme kriterlerine uyan toplam 87 çocuğun 16'sı kız (%18,39) ve 71'i erkekti (%81,61). Tüm grubun yaş ortalaması 30,26 aydır. Çalışmaya dahil edilen çocuklar 24-29 aylık ve 30-36 aylık olmak üzere iki farklı yaş grubunda incelenmiştir. Birinci grupta 44 çocuk, ikinci grupta 43 çocuk yer almaktadır. Gruplara ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Demografik Bilgileri

	n	Yaş (ay) (Ort.±SS)	Cinsiyet (kız: erkek)	Anne Yaşı (yıl) (Ort.±SS)	Baba Yaşı (yıl) (Ort.±SS)
Grup 1 (24-29 ay)	44	27,09±1.69	9:35	31,79(6,10)	35,11(4,57)
Grup 2 (30-36 ay)	43	33,51±1.90	7:36	32,60(5,22)	37,02 (6,12)
Toplam	87	30,26±3.69	16:71	32,19(5,66)	36,05(5,45)

Ort.: ortalama; SS: standart sapma

Çalışmaya dahil edilen çocukların annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) mezuniyet derecelerine sahip anneler bulunmaktadır. Tüm grup içerisindeki dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu çalışmadaki çocukların annelerinin yarısından fazlası üniversite mezuniyet derecesine (%32,2) ve lise mezuniyet derecesine (%27,6) sahiptir.

Tüm grupta cinsiyete göre DİLTAR sözcük dağarcıkları arasında fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile incelenmiştir. Kız ve erkek çocuklarının sözcük dağarcıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($Z=-1,453$, $p=0,146$). Aynı zamanda, annenin eğitim düzeylerine göre ifade edici sözcük dağarcıkları arasında fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiş olup eğitim düzeyleri arasında fark bulunmamıştır ($p=0,644$).

Tablo 2: Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyleri

Eğitim Düzeyi	n	%
İlkokul	11	12,6
Ortaokul	14	16,1
Lise	24	27,6
Üniversite	28	32,2
Lisansüstü	10	11,5

Tüm veri analiz edildiğinde DİLTAR sözcük dağarcığı ortalaması 16,88 (SS: 11,95) iken 24-29 aylık çocuklarda 15,09 (SS: 10,31), 30-36 aylık çocuklarda ise 18,72 (SS: 13,30) olarak bulunmuştur (Tablo 3). İki yaş grubu arasındaki fark Mann Whitney U testi ile incelenmiş olup gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($Z=-1,007$, $p=0,314$).

Tablo 3: Yaş gruplarına göre katılımcıların DİLTAR ortalama sözcük sayıları (n=87)

	n	Ortalama	Standart sapma	Medyan	Min	Maks	p
Grup 1 (24-29 ay)	44	15,09	10,31	13,00	1	45	
Grup 2 (30-36 ay)	43	18,72	13,30	14,00	0	50	0,314
Toplam	87	16,88	11,95	13,00	0	50	

Min: minimum; Maks: maksimum

Sözcük dağarcığındaki artışı daha iyi inceleyebilmek amacıyla üçer aylık yaş grupları oluşturulmuştur. Bu gruplara göre ortalama sözcük sayılarına bakıldığında 24-26 aylık grupta 13,46 (SS: 11,25), 27-30 aylık grupta 15,45 (SS: 9,74), 31-33 aylık grupta 18,47 (SS: 14,04), 34-36 aylık grupta ise 19,75 (SS: 13,25) olduğu görülmüştür. Yaşla beraber sözcük

dağarcığında az miktarda artış gözlenmektedir. Yaş grupları arasında ifade edici sözcük dağarcıkları farkı Kruskal Wallis testi ile değerlendirilmiştir. Üçer aylık gruplar arasında sözcük dağarcığı açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p=0,391$).

Tablo 4: Üçer aylık yaş gruplarına göre katılımcıların DİLTAR ortalama sözcük sayıları (n=87)

	n	Ortalama	Standart sapma	Medyan	Min	Maks	p
24-26 ay	15	13,46	11,25	10,00	3	45	
27-30 ay	31	15,45	9,74	13,00	1	41	
31-33 ay	17	18,47	14,04	18,00	0	41	0,391
34-36 ay	24	19,75	13,25	15,00	2	50	

Min: minimum; Maks: maksimum

Gecikmiş dil-konuşması olan çocukların sözcük dağarcıklarında bulunan sözcükler, kategorilerine göre incelenmiştir (Tablo 5). 24-29 aylık grupta sözcük dağarcığını en çok oluşturan kategori “diğer” kategorisi iken, 30-36 aylık grupta ve tüm çocuklar dahil edildiğinde sözcük dağarcığını en çok oluşturan “kişiler” kategorisi olmuştur. İlk üç kategori içinde “kişiler”, “diğer” ve “eylemler” kategorileri yer almaktadır.

Tablo 5: Sözcük dağarcığının kategorilere dağılım yüzdesi

	Grup 1 (24-29 ay)		Grup 2 (30-36 ay)		Toplam (24-36 ay)
Diğer	23,8	Kişiler	22,3	Kişiler	22,9
Kişiler	23,6	Diğer	18,6	Diğer	20,9
Eylemler	21,5	Eylemler	16,2	Eylemler	18,6
Yiyecekler	7,6	Yiyecekler	12,3	Yiyecekler	10,2
Durumlar	5,6	Hayvanlar	6,6	Hayvanlar	6,0
Hayvanlar	5,1	Durumlar	5,8	Durumlar	5,7
Oyuncaklar	4,5	Oyuncaklar	4,4	Oyuncaklar	4,4
Vücut Bölümleri	3,1	Vücut Bölümleri	4,4	Vücut Bölümleri	3,8
Ev Dışı	1,4	Ev Dışı	2,1	Ev Dışı	1,8
Taşıtlar	1,4	Taşıtlar	2,0	Taşıtlar	1,7
Eşyalar	1,0	Yer Adları	2,0	Yer Adları	1,3
Kişisel Eşyalar	0,5	Eşyalar	1,5	Eşyalar	1,2
Yer Adları	0,5	Giysiler	1,1	Giysiler	0,7
Giysiler	0,3	Kişisel Eşyalar	0,8	Kişisel Eşyalar	0,7

Çalışmada, gecikmiş dil-konuşması olan 24-36 aylık çocukların DİLTAR’a göre en sık kullandıkları 50 sözcük belirlenmiştir. Yaş gruplarına göre en sık kullandıkları 50 sözcüğün kategorisi incelendiğinde 24-29 aylık çocukların en sık kullandıkları 50 sözcüğün %26’sının

“diğer” kategorisine, 30-36 aylık çocukların en sık kullandıkları 50 sözcüğün %22’sinin “diğer” kategorisine, tüm grupta en sık kullanılan 50 sözcüğünün %22’sinin “eylemler” kategorisine ait olduğu görülmüştür. 24-36 aylık çocukların en sık kullandıkları 50 sözcük ve bu sözcüklerin kategorileri Ek-1’de listelenmiştir. Buna göre ilk üç sözcüğün “baba, dede ve anne” sözcükleri olduğu görülmektedir.

Tablo 6: En sık kullanılan 50 sözcüğün sözcük kategorilerinin yüzdeleri

Grup 1 (24-29 ay)		Grup 2 (30-36 ay)		Toplam (24-36 ay)	
Diğer	26	Diğer	22	Eylemler	22
Eylemler	24	Eylemler	20	Diğer	20
Kişiler	16	Kişiler	18	Kişiler	18
Hayvanlar	8	Yiyecekler	14	Yiyecekler	10
Yiyecekler	6	Hayvanlar	8	Hayvanlar	6
Durumlar	6	Durumlar	6	Oyuncaklar	6
Oyuncaklar	4	Oyuncaklar	6	Vücut Bölümleri	6
Ev Dışı	4	Taşıtlar	2	Durumlar	4
Vücut Bölümleri	4	Yer Adları	2	Ev Dışı	4
Taşıtlar	2	Vücut Bölümleri	2	Taşıtlar	2
Yer Adları	0	Ev Dışı	0	Yer Adları	2

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, 24-36 ay aralığında ve dil değerlendirmesi ile gecikmiş dil-konuşma tanısı alan çocukların verileri geriye dönük olarak incelenmiştir. Gecikmiş dil-konuşma yaşayan çocukların erken dönem sözcük dağarcıkları spesifik bir yaş aralığında (24-36 ay) ve önceki çalışmalarla karşılaştırıldığında bu çalışmada daha büyük bir örnekleme incelenmiştir (87 çocuk). Aynı zamanda, gecikmiş dil-konuşma sorunu yaşayan çocukların mevcut sözcük dağarcıkları ve sözcüklerinin hangi semantik kategorilere ait olduğu daha detaylı tespit edilmiştir. Çalışma grubu; 24-29 aylık, 30-36 aylık olmak üzere 2 gruba ve sözcük dağarcığındaki artışı daha iyi inceleyebilmek amacıyla 24-26, 27-30, 31-33, 34-36 ay olmak üzere 4 alt gruba ayrılmıştır.

Bu çalışmada; gecikmiş dil-konuşma tanısı alan çocukların sözcük dağarcıklarının, cinsiyet ve anne eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analizler sonucunda hem cinsiyetler arasında hem de anne eğitim düzeyleri arasında sözcük dağarcığı açısından anlamlı bir fark bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Topbaş ve arkadaşları (2016) tarafından 21 gecikmiş konuşması olan çocuk ile DİLTAR kullanılarak yapılan çalışmada da benzer şekilde anne eğitim düzeyi, cinsiyet gibi değişkenlerle sözcük dağarcığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yaşla beraber çocukların sözcük dağarcığında anlamlı bir artış olup olmadığı oluşturulan çalışma alt gruplarında incelenmiştir. Altışar aylık gruplarda ortalama sözcük sayısı 24-29 ayda 15,09; 30-36 ayda 18,72 şeklindedir. Üçer aylık gruplarda ise 24-26 ayda 13,46; 27-30 ayda 15,45; 31-33 ayda 18,47; 34-36 ayda 19,75 şeklindedir. Analizler sonucunda; altışar aylık 2 grup arasında ve üçer aylık 4 grup arasında sözcük dağarcığı açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çalışmamızda, yaş artışına rağmen ortalama sözcük dağarcıklarının beklenen düzeyde artmadığı görülmüştür. Konuya ilişkin literatüre bakıldığında; Cangı ve arkadaşlarının (2018) gecikmiş dil ve konuşması olan çocukların ifade edici dil becerilerini TİGE-II kullanarak incelediği çalışmasında da 24-29 ve 30-35 aylık yaş grupları arasında, sözcük dağarcığı açısından anlamlı bir değişiklik gözlenmemiştir (Cangı ve ark., 2018). Dükar ve Tunçer (2021) 3-4 yaşlarındaki gecikmiş dil-konuşması bulunan çocukların alıcı ve ifade edici sözcük dağarcıklarını değerlendirmek üzere yaptıkları çalışmalarında Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil (TİFALDİ) Testi'ni kullanmıştır. Bu çalışmada, 3 yaş ve 4 yaşlarındaki çocukların alıcı dil sözcük dağarcıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ifade edici sözcük dağarcıkları arasında farklılık bulunmuştur. Tipik gelişim gösteren çocukların dil becerilerinin incelendiği bir çalışmada ise; 16-22, 23-29 ve 30-36 ay yaş gruplarında, 23-29 grubundaki toplam eylem sayısı hariç, yaş arttıkça toplam ad ve toplam eylem sayısında artış olduğu belirtilmektedir (Özdemir, 2012). Topbaş ve arkadaşlarının (2016) büyük çoğunluğunu tipik dil gelişimi olan çocukları incelediği çalışmasında yaşın sözcük dağarcığı üzerinde anlamlı etkisi olduğu gösterilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, tipik dil gelişimi sergileyen çocuklarda gözlenen sözcük dağarcığındaki hızlı artışın, gecikmiş dil-konuşması olan çocuklarda gözlenmediği söylenebilmektedir. Bu durumun, dil ve konuşma terapistleri için klinik açıdan oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın bu bulgusunun, leksikal gelişimleri yaşı ve cinsiyeti ile uyumlu olmayan çocukların erken dönemde belirlenerek, erken müdahale programları ile destek almaları gerekliliğini vurgulamaktadır.

Gecikmiş dil-konuşması olan çocukların sözcük dağarcıklarında bulunan sözcüklerin kategorilerinin incelenmesi bu çalışmanın önemli noktalarından birini oluşturmuştur. 24-29 aylık grupta sözcük dağarcığını en çok oluşturan kategori “diğer” kategorisi iken, 30-36 aylık grupta ve tüm çocuklar dahil edildiğinde kişiler kategorisidir. İlk üç kategori ise; “kişiler”, “diğer” ve “eylemler” kategorileridir. Çalışmada, bu çocukların en sık kullandıkları 50 sözcüğün kategorisi de ayrıca ele alınmıştır. 24-29 aylık çocukların en sık kullandıkları 50 sözcüğün %26’sı “diğer” kategorisinde, 30-36 aylık çocukların en sık kullandıkları 50 sözcüğün %22’si “diğer” kategorisinde ve tüm grupta en sık kullanılan 50 sözcüğün %22’si “eylemler” kategorisinde yer almaktadır. Topbaş ve arkadaşları (2016) tarafından DİLTAR

kullanılarak yapılan çalışmada ise, gecikmiş dil-konuşması olan 21 çocuğun en sık kullandıkları 50 sözcüğün %22'si “etkinlikler/rutinler” kategorisinde, %18'i “diğer” kategorisindedir. Ölmez (2010) 24-36 ay arası tipik gelişimli çocuklar ile 30-48 ay arası gecikmiş dil-konuşması olan çocukların sözcük dağarcıklarını TİGE-II envanterini kullanarak karşılaştırdığı çalışmasında, her iki grubunda en sık kullandığı semantik kategorinin “çeşitli sesler ve hayvan sesleri” olduğunu raporlamıştır.

Anadilleri İngilizce ve İtalyanca olan tipik gelişen ve gecikmiş dil-konuşması olan çocuklarla yapılan daha önceki bir çalışma sonucunda, çocukların kullandıkları sözcüklerin oldukça benzer olduğu bildirilmiştir (Rescorla ve ark., 2014). Çalışmamızda da çocukların en sık kullandıkları 50 sözcük listelenmiştir ve incelendiğinde; ‘süt, su, top, hayır, cee, havhav, bitti, anne, baba, bebek’ sözcüklerinin anadili İngilizce ve İtalyanca olan çocukların en sık kullandıkları sözcükler ile ortak olduğu görülmüştür. Ayrıca Topbaş ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan çalışmada da gecikmiş konuşması olan çocukların en sık kullandığı 50 sözcük listelenmiştir. Bu 50 sözcükten 33 sözcüğün bu çalışmada listelenen sözcüklerle ortak olduğu görülmüştür.

Son olarak, bu çalışmada gecikmiş dil-konuşması olan çocukların en sık kullandığı sözcüklere bakıldığında; isimlerin eylemlerden daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Türkçe literatüre bakıldığında; TİGE-I-II envanterleri standardizasyon çalışmasında, Türkçe edinmekte olan çocukların 16 ve 36 ay dönemlerinde sözcük dağarcıklarında isim ve eylemlerin oranının neredeyse eşit olduğu bildirilmiştir (Aksu-Koç ve ark., 2009). TİGE-II envanterinin kullanıldığı 30-48 ay arası gecikmiş dil-konuşması olan 35 çocuk ile yapılan başka bir çalışmada, en çok kullanılan sözcük kategorisinin isim kategorisi olduğu bulunmuştur (Ölmez, 2010). Cangi ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında da yaş gruplarında toplam isim sayısının eylem sayısından daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Farklı dillere bakıldığında; Rescorla ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada hem İngilizce hem de İtalyanca dillerinde baskın bir isim tercihi görülmüştür. Çalışma bulgularının daha önceki çalışmalarla benzer olduğu görülmektedir.

Finansal Destek

Bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Çalışma fikri ve çalışma deseni sorumlu ikinci yazar tarafından oluşturulmuş olup, dosya kayıtlarının taranmasında ve veri dökümünde her üç yazar da görev almıştır. Verilerin istatistiksel analizi, sorumlu birinci yazar tarafından yapılmış olup verilerin yorumlanması ve

ilgili literatürün incelenerek çalışma sonuçlarının tartışılması sorumlu ikinci yazar ve üçüncü yazar tarafından tamamlanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Aksu-Koç, A., Küntay, A., Acarlar, F., Maviş, İ., Sofu, H., & Turan, F. (2009). Türkçe'de erken sözcük ve dilbilgisi gelişimini ölçme ve değerlendirme çalışması türkçe iletişim gelişimi envanterleri: TİGE-I ve TİGE-II [The assessment and evaluation of early lexical and grammatical development in Turkish: The Turkish Communicative Development Inventories, TIGE-I and TIGE-II](Final report of Project No: 107K058). Ankara, Turkey: *Turkish Scientific and Technological Research Foundation*.
- Cangi, M.E., Selman, B., Işıldar, A., & Yıldırım, G. (2018). Gecikmiş Dil ve Konuşma Vakalarının İfade Edici Dil Becerilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 55-74.
- Gökçümen, G. & Topbaş, S. (2014). 18-35 aylık çocukların erken sözcük dağarcığı gelişimlerinin Dil Gelişim Tarama (DİLTAR) ile değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Dönem Projesi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dükar, B. N., & Tunçer, A. M. (2021). Gecikmiş Dil-Konuşması Bulunan Çocukların Alıcı ve İfade Edici Sözcük Dağarcığının Değerlendirilmesi. *Dil Konuşma ve Yutma Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 261-283.
- Kelly, D. J. (1998). A clinical synthesis of the "late talker" literature: Implications for service delivery. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 29(2), 76-84.
- Klee, T., Carson, D. K., Gavin, W. J., Hall, L., Kent, A., & Reece, S. (1998). Concurrent and predictive validity of an early language screening program. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 41(3), 627-641.
- Miniscalco, C., Westerlund, M., & Lohmander, A. (2005). Language skills at age 6 years in Swedish children screened for language delay at 2½ years of age. *Acta Paediatrica*, 94(12), 1798-1806.
- Ölmez, F. S. (2010). 24-36 ay arası normal gelişim gösteren çocuklar ile 30-48 ay arası gecikmiş dil ve konuşması bulunan çocukların dilsel becerilerinin TİGE-2 kullanılarak karşılaştırılması Sağlık Bilimleri Enstitüsü].
- Özdemir, I. (2012). Anneleri düşük eğitim seviyesine sahip 16-36 aylık çocukların ad ve eylem kullanımlarının TİGE-2'ye göre değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Rescorla, L. (1989). The Language Development Survey: A screening tool for delayed language in toddlers. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 54(4), 587-599.
- Rescorla, L. (2002). Language and reading outcomes to age 9 in late-talking toddlers. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 45 (2), 360-371.
- Rescorla, L., Alley, A., & Christine, J. B. (2001). Word frequencies in toddlers' lexicons.
- Rescorla, L., Frigerio, A., Sali, M. E., Spataro, P., & Longobardi, E. (2014). Typical and delayed lexical development in Italian. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 57(5), 1792-1803.
- Rescorla, L., Mirak, J., & Singh, L. (2000). Vocabulary growth in late talkers: Lexical development from 2; 0 to 3; 0. *Journal of child language*, 27(2), 293-311.
- Roos, E. M., & Ellis-Weismer, S. E. (2008). Language outcomes of late talking toddlers at preschool and beyond. *Perspectives on Language Learning and Education*, 15,119-126
- Singleton, N. C. (2018). Late talkers: why the wait-and-see approach is outdated. *Pediatric Clinics*, 65(1), 13-29.
- Topbaş, S., Gökçümen Koca, G., & Rescorla, A. (2016). Early Expressive Language Development of Toddlers: Adapting the LDS to Turkish (DILTAR). ASHA Convention,
- Zubrick, S. R., Taylor, C. L., Rice, M. L., & Slegers, D. W. (2007). Late language emergence at 24 months: An epidemiological study of prevalence, predictors, and covariates.

Ek-1: 24-35 Ay Arasındaki Çocuklarda En Sık Kullanılan 50 Sözcük ve Kategorileri

	Sözcük	Görülme Sıklığı	Sözcük Kategorisi
1	Baba	74	Kişiler
2	Dede	63	Kişiler
3	Anne	58	Kişiler
4	Mam mam	45	Diğer
5	Havhav	43	Diğer
6	Su	41	Yiyecekler
7	Gel	38	Eylemler
8	Uff	32	Diğer
9	Ver	29	Eylemler
10	Bebek	27	Oyuncaklar
11	Anneanne	27	Kişiler
12	Miyav	26	Diğer
13	Cee-eee	26	Diğer
14	Al	25	Eylemler
15	Top	24	Oyuncaklar
16	Git	24	Eylemler
17	Bebek	23	Kişiler
18	Aç	22	Eylemler
19	1,2,3 gibi sayılar	20	Diğer
20	Süt	16	Yiyecekler
21	Bu	15	Durumlar
22	Ne	15	Diğer
23	At	14	Eylemler
24	Baybay/hoşçakal	14	Diğer
25	Kedi	13	Hayvanlar
26	Araba/taksi	13	Taşıtlar
27	Teyze	13	Kişiler
28	Elma	12	Yiyecekler
29	Ben	12	Diğer
30	Hala	12	Kişiler
31	Babaanne	12	Kişiler
32	Bitti	11	Eylemler
33	Hayır	11	Diğer
34	Çay	10	Yiyecekler
35	Kuş	10	Hayvanlar
36	Ye/yedir	10	Eylemler
37	Bak	10	Eylemler
38	Çiş yap	10	Eylemler
39	Park	10	Yer Adları
40	At-taa (gidelim)	10	Diğer
41	At	9	Hayvanlar
42	Tamam	9	Durumlar
43	TV/hikaye kahramanının adı	9	Kişiler
44	Çiçek	8	Ev Dışı
45	Yumurta	7	Yiyecekler
46	Balon	7	Oyuncaklar
47	Ağaç	7	Ev Dışı
48	Ayak	7	Vücut Bölümleri
49	Burun	7	Vücut Bölümleri
50	Otur	7	Eylemler